

Никола Н. Перишић^[1]

Институт за политичке студије
Београд (Србија)

УДК 342.8(44)"2024"

323(44)"2024"

Прегледни научни рад

Примљен: 20.8.2024.

Прихваћен: 9.4.2025.

doi:10.5937/napredak6-52882

Контекст и последице ванредних парламентарних избора у Француској 2024. године: Успон актера са десног и левог спектра политичког деловања

Сажетак: Председник Француске Емануел Макрон после лошег изборног резултата његове политичке опције на изборима за Европски парламент, одлучио је да распише ванредне парламентарне изборе. Овакв потез је несвакидашњи за функционисање политичког система у Француској јер се у тој држави не одржавају често ванредни парламентарни избори. Незадовољство бирача различитим одлукама Макрона током његова два председничка мандата искористиле су политичке опције са десног и левог спектра политичког деловања за увећање свог рејтинга. Међутим, захваљујући изборном систему и постизборним калкулацијама, политички покрет који предводи Макрон задржао је одређену врсту политичке снаге у парламенту, односно опозициони актери нису у могућности да формирају већину која би довела до кохабитације, која није забележена од 2000. године, када је скраћивањем мандата председника са седам на пет година дошло до спајања председничких и парламентарних избора у исту годину. Расписивањем ванредних парламентарних избора, уколико би се убудуће одржавали у редовном периоду, избори се раздвајају и постоји већа могућност за стварање кохабитације у наредном периоду. Начин на који ће француски политички систем функционисати у тој ситуацији, као и у ком смеру ће ићи даљи раст популарности политичких опција на десном и левом спектру биће анализирани и испитани у овом раду.

Кључне речи: политички систем Француске, парламентарни избори у Француској, Емануел Макрон, Национално окупљање, Марин ле Пен, Жан-Лик Меланшон

[1] nikola.perisic@ips.ac.rs ; <https://orcid.org/0000-0002-3642-0731>

Увод

Правно уређење актуелне Пете републике дефинисало је политички систем као полупредседнички у којем је доминантна политичка личност председник, те самим тим има овлашћења распуштања Скупштине и расписивања ванредних парламентарних избора (Knapp and Wright, 2006, str. 88–89). Разлоге за промене политичког и изборног система треба тражити у чињеници да је током Четврте републике на снази био пропорционални изборни систем, који је условљавао стварање коалиционих влада које су биле нестабилне (Petrović, 2013, str. 96). У том периоду Четврте републике за 13 година (1945–1958) промењено је 25 влада (Vasović, 2008, str. 119). Ванредни парламентарни избори нису били честа карактеристика Пете републике, а таква могућност поготову је сведена на минимум после усвајања уставног амандмана 2000. године којим је председнички мандат скраћен са седам на пет година, када је такав систем довео до преклапања председничких и парламентарних избора у истој години, и то у размаку од само неколико недеља. То је погодовало политичкој опцији чији кандидат победи на председничким изборима јер на таласу те популарности успева да обезбеди довољно добар изборни резултат својој политичкој опцији, чиме се могућност кохабитације своди на минимум без обзира на чињеницу што се користи двокружни већински изборни систем и што је гласање персонализовано. Ипак, тренутни председник Француске Емануел Макрон, после избора за Европски парламент који су одржани 9. јуна, због лошег изборног резултата његове политичке опције

Препород (Renaissance), одлучио је да распише ванредне парламентарне изборе. Макрон је критикован због тог потеза јер се сматрало да се тиме уноси додатна нестабилност с обзиром на то да су избори расписани свега неколико недеља пре почетка Олимпијских игара у Паризу, када је читав друштвени фокус био на том догађају. Први круг одржан је 30. јуна, а други 7. јула. Као што је предочено, изборни систем је већински двокружни у једномандатним изборним јединицама (укупно 577), а у други круг, под условом да нико од кандидата није остварио победу у првом кругу са апсолутном већином, пролазе сви кандидати који су остварили већи удео у бирачком телу од 12,5%. Управо је то једна од кључних специфичности изборног система у Француској јер омогућава да се у други круг пласира више од два кандидата у једној изборној јединици и такав однос снага може довести до одређене врсте сарадње између кандидата, односно до међуизборног позиционирања кандидата. Због тога је за све кандидате који се пласирају у други круг важно у којој ће мери придобити подршку кандидата који су испали из трке или који имају минималне шансе за добар изборни резултат у другом кругу (Orlović, 2011, str. 37). То је разлог због којег изборни успех одређене политичке опције у првом кругу не значи да ће се он пресликати и на други круг и број освојених мандата.

Ванредни парламентарни избори 2024. године одржани су у периоду када Француску, као и многе друге државе Западне Европе, погађа економска криза и у тренутку када се у свету одвијају два сукоба: један на простору Украјине и други у појасу Газе. Такође, треба имати у виду да је Макрон по добијању другог председничког

Никола Н. Перишић

Контекст и последице ванредних парламентарних избора у Француској 2024. године: Успон актера са десног и левог спектра политичког деловања

| 23

Плакати са кандидатима за парламентарне изборе, Версај, Француска – 26. јун 2024.

Фото: Shutterstock

мандата спровео пензиону реформу, повећавајући старосну доб за одлазак у пензију са 62 на 64 године живота, што је изазвало велико незадовољство дела грађана и ујединило политичке опције на левом спектру, али је читава та ситуација, као и друге кризе, омогућила Националном окупљању (Rassemblement national), које предводи Марин ле Пен, да се позиционира као јака странка десног центра и да кроз убла-

жене ставове захвати већи спектар гласачког тела. Због читавог контекста избора и значаја који су имали забележена је излазност од преко 66% грађана што се може сматрати једном од највећих излазности на парламентарним изборима у Француској. Поређења ради, на претходним парламентарним изборима 2022. године излазност је била мања од 50%, тачније око 47%.^[2] Назнаке да долази до промена односа

[2] <https://data.ipu.org/parliament/FR/FR-LC01/election/FR-LC01-E20220612/> (приступљено 16.8.2024.)

снага на француској политичкој сцени били су избори за Европски парламент на којима је највећу подршку добило Национално окупљање, а затим Уједињена левица, коју предводи Жан-Лик Меланшон. Управо је то и био повод за ванредне парламентарне изборе у Француској.

Раст деснице – прилика за национално окупљање

24 |

Политичке опције које се налазе на десном спектру политичког деловања одликује усмереност ка традиционалним вредностима као што су нација, држава, идеал реда и хијерархија (Ignazi, 2020, str. 12). У свом дискурсу приликом политичког комуницирања неретко користе популизам, али треба имати у виду да је такав начин политичког комуницирања с бирачима постао доминантан за све идеолошке опције. Доминација популизма присутна је од 2016. године када је Доналд Трамп користио такву изборну стратегију и постао председник Сједињених Америчких Држава (Anderson and Secor, 2022, str. 3). У последњих неколико година приметан је раст популарности политичких актера десног усмерења и у срединама које традиционално имају другачија политичка усмерења, а најбољи пример за то јесте Шведска, где су Шведске демократе (десна политичка опција) највећа владајућа политичка странка у тренутној коалицији. Оно што је погодовало расту деснице јесу различити видови криза које су се јавиле на тлу Европе, почевши још од економске кризе 2008. године па до миграционе кризе на коју Европа није имала јединствен одговор и која је трајала између 2011. и 2015. године, када је било

неколико отворених сукоба на простору Блиског истока, а најинтензивнији је био грађански рат у Сирији. Касније се на то надовезала ковид криза, а затим и све што је уследило с почетком сукоба у Украјини. Међутим, неретко се у јавном дискурсу говори да су такве политичке опције „екстремне“, што не одговара у потпуности истини јер већина тих опција припада „умереној десници“. Додатно ублажавање ставова код политичких актера који припадају десници приметно је када постају део власти, а најбољи пример за то је италијанска премијерка Ђорђа Мелони, која је представљена као „наследница Мусолинијеве политике“, а наставила је сличну политику као и њени претходници, са још већим инсистирањем на НАТО интеграцијама. Слично опхођење деснице приметно је и у Шведској, која није прекинула процес уласка те државе у НАТО савез.

На сличан начин понаша се и јавност у Француској која Националном окупљању приписује атрибут „екстремне деснице“. Та политичка опција је, у доба када ју је Жан-Мари ле Пен 1972. године основао, заиста имала екстремне ставове о одређеним питањима. Била је заснована на јаком лидеру и промовисала је национализам, који се осликава у идеји да држава треба да се окрене пре свега домицилном становништву (Mudde, 2007), односно заговарали су стигматизацију појединих мањинских група, означених као претња одређеним традиционалним вредностима, пре свега мигрантских група (Mudde and Rovira Kaltwasser, 2013, str. 166). Током економске кризе која је Француску задесила током осамдесетих година, Национално окупљање кроз критику и предлоге идејних решења како да се превазиђе та ситуација први пут добија статус

Никола Н. Перишић

Контекст и последице ванредних парламентарних избора у Француској 2024. године: Успон актера са десног и левог спектра политичког деловања

парламентарне странке (Hubé and Baloge, 2021, str. 26). На тај начин се етаблирала у француском политичком животу, али никад није успела да оствари озбиљан изборни успех. Најчешће је имала око 15% удела у бирачком телу, а председник странке Жан-Мари ле Пен пласирао се у други круг председничких избора 2002. године (Perrineau, 2003, str. 27). Његова ћерка Марин ле Пен наследила га је на месту председника странке 2011. године и од тада се бележи постепени раст популарности Националног окупљања, али и даље без конкретне изборне победе. Изборни неуспеси мотивисали су Марин ле Пен да уочи председничких избора 2022. године ублажи своје ставове и од идеје да Француска треба да напусти Европску унију дошла је до ставова да

је Европској унији потребна „суверенистичка реформа“. Коначна промена ове политичке опције спроведена је пред ванредне парламентарне изборе 2024. године, када је Бардела преузео место председника Националног окупљања и био њихов кандидат за премијера Француске. Он је током кампање говорио о томе да је потребно да Француска задржи интеграције са НАТО савезом и да се одустаје од политике повлачења француских војника из стратешке војне команде НАТО (RSE, 2024). Из овог препозиционирања Националног окупљања може се закључити да се не може говорити о „екстремној“ већ о „умереној“ опцији, поготову што је позиција „екстремне деснице“ „заузета“ политичким покретом Ерика Земура.

| 25

Фото: Shutterstock

Промена лидера Националног окупљања не може се сматрати суштинском, већ искључиво симболичном променом са циљем да се промени имиџ странке и придобију гласачи у млађој популацији. Истовремено, не треба забравити да Француску чекају председнички избори 2027. године, када поново треба очекивати кандидатуру Марин ле Пен, која ће лакше моћи да се припреми за ту кампању уколико до избора смањи страначке обавезе. Све то треба препознати као разлоге због којих је дошло до промена на челу ове политичке опције.

26 |

Уједињена левица – потенцијална претња за Макрона

Сматра се да левица у политичком деловању своје корене има управо у Француској и да се развила током Француске револуције са жељом да се обезбеди једнакост (Venizelos and Stavrakakis, 2023, str. 290). Касније су се током XX века развиле различите варијације левице, од оних које су биле у потпуности радикалне, као што су комунизам и социјализам, до умеренијих опција као што је социјалдемократија (Ramiro, 2016, str. 2). Модерна левица све чешће свој облик добија у еколошким политичким странкама, популарно названим „зеленим“.

Француска има вишедеценијско искуство са политичким опцијама социјалистичког усмерења што се можда најбоље огледа у два председничка мандата Франсоа Митерана од 1981. до 1995. године (Milić, 2021). С јачањем других политичких снага левица упада у кризу и разједињује се на више различитих странака, покрета

и организација. Чини се да је те снаге успео да уједини Жан-Лик Меланшон у оквирима странке Непокорена Француска (Insoumise France) уочи председничких избора 2022. године, када је био главни конкурент Марин ле Пен за улазак у други круг. Захваљујући пензионој реформи коју је спровео Емануел Макрон по добијању свог другог председничког мандата, Меланшон израста у лидера левице након организовања великог броја протеста широм Француске због такве Макронове одлуке. За Меланшову политичку комуникацију такође је карактеристичан популизам. Популизам у оквиру левице има корене у деловању различитих латиноамеричких диктатора, а у Европи се његовим зачетником могу сматрати Ципрас и његов политички покрет Сириза (Jager and Borriello 2020, str. 740–741). „Најуспешнијим“ представником левог популизма може се сматрати шпански Подемос (Mazzolini and Borriello, 2022, str. 285). У стручној литератури као пример „левог популизма“ у Француској управо се наводи Жан-Лик Меланшон (Marlière, 2019, str. 98). Имајући у виду државе у којима се највише развио „леви популизам“, може се рећи да је он претежно доминантан за медитеранске државе. Основна карактеристика популизма којим се користе левичари јесте аргумент о класној борби и критика капиталистичког система који је прерастао у неолиберални систем, што самим тим изазива све веће класне разлике, односно нестајање „средње класе“ (Venizelos and Stavrakakis, 2023, str. 291). Због тога свој пик популарности достиже у периоду економске кризе, која се јавила 2008. године, али и сада многи политичари користе овај приступ. Дакле, сваки популизам тражи „непријатеља“ и

проналази га у корпорацијама и другим појединцима који поспешују капитализам и неолиберализам (Bonansinga, 2022, str. 512). Често се позива и на марксистичко учење, које се може запазити и у јавном деловању Меланшона, који је говорио о томе да је себе „интелектуално изградио на марксизму“ (Chloé, Bristielle and Chazel, 2021, str. 936).

Жан-Лик Меланшон је дугогодишњи француски политичар, који је своју каријеру започео у Социјалистичкој партији, да би 2012. године први пут учествовао на председничким изборима испред коалиције Леви фронт (Front de gauche), али без већег изборног успеха (Chloé, Bristielle and Chazel, 2021, str. 934). Тренутно је вероватно један од најуспешнијих политичара који користи „леви популизам“, а Макрона описује као „председника богатих“ јер је био успешан економиста и изданак је неолибералне школе. Уз то, већина протеста који су организовани против њега имала је економску компоненту, рецимо протести „жутих прслука“ против повећања цене горива или протести против пензионе реформе одржани недавно. На основу тих догађаја Меланшонови Непокорени максимизовали су број гласова. Да се левица у Француској стабилизovala показује низ изборних циклуса од 2022. године. Наиме, она је била другопласирана политичка опција после Националног окупљања на изборима за Европски парламент, а поправили су рејтинг и у оба изборна процеса за Парламент Француске. Ипак, Меланшонова неснађеност да се позиционира у односу на глобалне феномене и изазове вероватно га је коштала озбиљнијег изборног резултата (Venizelos and Stavrakakis,

2023, str. 292) без обзира на то што је за релативно кратко време успео да постане један од водећих политичких лидера у Француској.

Изборни резултати – (не)могућност кохабитације

Специфичност француског политичког система огледа се и у изборном систему који се примењује на парламентарним изборима. У питању је двокружни већински изборни систем са једномандатним изборним јединицама. Специфичност се огледа у томе што се у други круг пласирају сви кандидати који добију више од 12,5% гласова у првом кругу, а не само прва два најбоље пласирана кандидата, што је најчешће одлика већинског двокружног изборног система. Такав изборни систем погодује великим политичким странкама и мандате могу да освоје само политичке опције које у читавој држави имају развијену инфраструктуру. Овакав изборни систем примењује се у Француској од када је створена Пета република, 1958. године, док се претходно у Четвртој републици (1945–1958) примењивао пропорционални изборни систем (Orlović, 2011, str. 37). С обзиром на то је француски политички систем полупредседнички те да је најважнија политичка личност председник, избори за парламент не могу се сматрати најзначајнијим (Dupoirier and Sauger, 2010, str. 26). Ипак, без обзира на ту чињеницу, сваком председнику Француске у интересу је да минимизује могућност кохабитације јер то утиче на ефикасаност доношења одлука у држави и може да произведе нежељене кризе. Француска има

негативна искуства кохабитације, из доба када је председник био Митеран, док су на премијерским местима били прво Ширак, а затим и Баладур, као и када је Ширак био председник, а премијер Жоспен. Као главни разлог за кохабитацију наводила се раздвојеност изборног процеса, те је због тога, након уставних амандмана из 2000. године, скраћен мандат председника са седам на пет година што је омогућеило да се председнички и парламентарни избори одржавају у истој години у размаку од неколико недеља (Elgie, 2001, str. 113–114). Расписивањем ванредних парламентарних избора Макрон

је увећао могућност да дође до кохабитације. Његова непопуларност расте од 2022. године, када је освојио други председнички мандат, и то због различитих потеза који нису наишли на одобравање грађана. Међутим, стиче се утисак да Макрон не брине превише о томе јер је свестан својих уставних овлашћења и немогућности активирања механизма који би довео до његовог опозива, док је, с друге стране, свестан и чињенице да ће се његова политичка каријера у Француској завршити када 2027. године приведе мандат крају, те да ће своју каријеру наставити у оквиру неке од међународних институција.

28 |

НАЗИВ ПОЛИТИЧКЕ СТРАНКЕ	ПРОЦЕНАТ ОСВОЈЕНИХ ГЛАСОВА
Национално окупљање – Марин ле Пен	33,2%
Коалиција левице – Жан-Лик Меланшон	28%
Препород – Емануел Макрон	20%
Републиканци	6,6%
Екстремна десница – Ерик Земур	0,7%

Табела 1. Приказ резултата првог круга парламентарних избора у Француској 2024. године^[3]

Први круг парламентарних избора у Француској одржан је 30. јуна. На основу приказа у табели 1 може се закључити да је Национално окупљање освојило највећи број гласова у првом кругу парламентарних избора. Резултати су били у одређеној мери изненађујући јер нису у потпуности били

у складу са изборима за Европски парламент који су одржани само три недеље раније у Француској. Тада је Национално окупљање Ле Пен освојило 31,9%, Препород Емануела Макрона 14,6%, а Меланшонова Коалиција левице 9,89%^[4]. Сличан изборни резултат остварили су Републиканци,

[3] Резултати преузети са <https://www.euronews.com/my-europe/2024/07/01/french-election-results-winners-and-losers-in-paris> (приступљено 16.8.2024.)
[4] <https://results.elections.europa.eu/en/france/> (приступљено 16.8.2024.)

који су имали 7,25%, а знатно бољи резултат у односу на јунске парламентарне изборе имали су Социјалисти 13,83%^[5]. Међутим, треба имати у виду да избори за Европски парламент имају статус „другоразредних“ избора и бирачи не осећају толики степен одговорности као када гласају на републичким изборима (Samardžić, 2015, str. 11). Излазност је била релативно висока за парламентарне изборе јер је гласало 67% уписаних бирача. У којој мери је изборни процес био неизвестан говори и податак да је у чак 306 изборних јединица (што је скоро половина од укупног броја изборних јединица) у други круг ушло више од два кандидата. Сматра се да таква ситуација погодује политичким странкама које су освојиле највећу подршку у првом кругу парламентарних избора. С друге стране, у 76 изборних јединица мандати су додељени после првог круга избора, а од тога је 38 места припало Националном окупљању. Када се то упореди са изборима 2022. године, може се приметити да је приликом тог изборног про-

цеса у првом кругу додељено само пет мандата. Такву разлику између два изборна процеса, за само две године, треба објаснити чињеницом да је на изборима 2024. била много већа излазност и да су гласачи јасно исказивали своје преференције према једном од три најјача политичка блока (десни, центар и леви). Ипак, по завршетку првог круга дошло је до јавних преговора између Препорода Емануела Макрона и лидера левице Жана-Лика Меланшона. Премијер Француске Атал, који долази из Макронове странке, говорио је о томе да у другом кругу „не сме да се дâ нити један глас Марин ле Пен“. То је у потпуности у складу са оним што је и Макрон говорио по завршетку првог круга, а то је да је потребна широка сарадња да би се зауставио раст Националног окупљања. Заоштрена реторика уочи другог круга парламентарних избора довела је до тога да у великом броју изборних јединица дође до сарадње између кандидата који представљају политичке опције Макрона и Меланшона.

НАЗИВ ПОЛИТИЧКЕ СТРАНКЕ	ПРОЦЕНАТ ОСВОЈЕНИХ ГЛАСОВА	БРОЈ ОСВОЈЕНИХ МАНДАТА
Национално окупљање – Марин ле Пен	33,35%	143
Коалиција левице – Жан-Лик Меланшон	28,28%	182
Препород – Емануел Макрон	21,79%	168
Републиканци	7,25%	60

Табела 2. Приказ резултата другог круга парламентарних избора у Француској 2024. године^[6]

[5] <https://results.elections.europa.eu/en/france/> (приступљено 16.8.2024.)
[6] Резултати преузети са <https://www.france24.com/en/france/20240704-2024-french-legislative-elections-results-of-the-second-round> (приступљено 16.8.2024.).

У другом кругу је поновљена слична велика излазност од преко 66,5% што представља највећу излазност у другом кругу парламентарних избора од 1997. године. У оквиру табеле 2 може се видети да процентуално није дошло до великих промена у оствареним резултатима између три најпопуларније политичке опције у Француској. Ипак, приметна је велика диспропорција код Националног окупљања између броја гласова и мандата које су освојили. То јесте једна од негативних последица већинског изборног система, јер није довољно имати велику подршку бирача, већ та подршка треба да буде што равномерније распоређена у оквиру изборних јединица да би се максимизовао број гласова (Nohlen, 1992, str. 89). Негативна кампања која се спроводила против Националног окупљања дала је резултате, а када се томе додају различита удруживања других изборних учесника, то је утицало на њихов изборни пораз. Међутим, сада се јавља проблем у ком ће смеру даље ићи формирање нове владе. Према тренутној констелацији снага нико нема самостално већину, чак ни у некој врсти коалиције са мањим политичким странкама. Због тога Макрон одуговлачи са формирањем нове владе будући да нема законски рок. Јасно је да ће избећи одржавање нових избора јер су многи очекивали да ће и на овим изборима бити поражен, али ипак је поново политички „преживео“. Међутим, нестабилност у политичком животу Француске се наставила. Прво је у септембру 2024. године (после више од два месеца од одржавања избора) за председника владе изабран Мишел Барније, који је у два мандата био европски комесар за регионалну политику и унутрашње тржиште и

један од главних преговарача приликом изласка Велике Британије из Европске уније 2016. године, а обављао је и неколико различитих министарских дужности у периодима када су се на најважнијим државним функцијама налазили различити политичари, рецимо Франсоа Митеран, Жак Ширак и Никола Саркози. Барније је на позицију премијера дошао као члан Републиканске странке и његово политичко позиционирање може се окарактерисати као благо десно што је послужило многим као аргумент да је Макрон учинио одређену врсту уступка десници. Припадници његове политичке опције неретко су га описивали као „разочараног макронисту“ који је у претходним годинама често критиковао Макрона, али је консензус јавности био да се поводом многих кључних питања, као што су економија и перспективе функционисања Европске уније, саглашавао с Макроновим решењима. Сукоби с Макроном почињу 2019, када га Макрон није подржао да постане председник Европске комисије, као и 2020, када га је Макрон условио да мора да напусти Републиканце да би постао премијер уместо Едуара Филипа.

Ипак, овој влади је изгласано неповерење већ 4. децембра. За неповерење је гласао 331 посланик што представља велику и стабилну већину јер минимална већина износи 289 посланика. Владу су заједно обориле политичке опције са левог и десног спектра, а иницијални догађај за такво гласање било је усвајање Закона о буџету. После само неколико дана Макрон је предложио новог кандидата за председника владе, у питању је Франсоа Бајру, који је лидер центристичког Демократског покрета, једне

Никола Н. Перишић

Контекст и последице ванредних парламентарних избора у Француској 2024. године: Успон актера са десног и левог спектра политичког деловања

| 31

Мапа са резултатима избора у француским новинама Le Monde, Париз, 24. април 2017.

Фото: Shutterstock

од мањих политичких странака у Француској. Такође, он има вишедеценијско политичко искуство у различитим француским владама и у Европској комисији. Потреба да влада не траје кратко огледа се у чињеници да је Бајру за чланове своје владе узео бивше премијере Елизабет Борн и Мануела Валса. Влада је избрана захваљујући мањинској подршци, што значи да у било ком тренутку питање гласања о неповерењу влади врло лако може да се нађе на дневном реду. На тај начин Бајру је постао четврти француски премијер у 2024. години, а шести од када је Макрон председник, тачније

од 2017. године. Управо је то питање поверења влади у француском парламенту покренуто почетком фебруара 2025. године. На агенди парламента налазило се питање буџета које скупштина није усвојила 2024, али су странке левице, предвођене Непокореном Француском, успеле да уврсте и гласање о поверењу влади. За неповерење влади гласило је 128 посланика, што је било недовољно да се „обори“ и ова влада. Бајру је своје премијерско место задржао захваљујући чињеници да Национално окупљање и Социјалисти нису подржали предлог о изгласавању неповерења влади.

Без обзира на то што се у јавности оставља слика да је с Бајруом успостављена стабилност политичког деловања у Француској, јасно је да та влада може да доживи крах у било ком тренутку. Поготову што треба очекивати подизање тензија између политичких актера како се буду приближавали председнички избори 2027. године. Стога не би било неочекивано да до краја Макроновог мандата буде још промена на челу владе. Треба узети у обзир још један фактор, а то је редистрибуција политичке моћи на геополитичком нивоу с доласком Доналда Трампа за председника Сједињених Америчких Држава и његове жеље да ограничи моћ Европској унији и водећим државама унутар ЕУ у које се сврстава Француска. Због тога ће Макрон бити заокупљен спољнополитичким темама и то може да доведе до занемаривања статуса владе, што ће искусни политичари као што су Марин ле Пен и Жан-Лик Меланшон покушати да искористе. Тако, у потпуности се остварује Де Голово запажање да је тешко „управљати државом која производи 246 различитих сирева“ (Vasović, 2008, str. 534).

Оно што може имати највеће, далекосежне последице по даље функционисање француског политичког живота јесте раздвајање председничких и парламентарних избора. Више од 40 година француски стручњаци су покушавали да пронађу решење како да се изборни процеси споје и смањи могућност за кохабитацију. Уколико Француска уђе у редовне изборне токове, раздвајање изборних процеса може да повећа могућност кохабитације у наредном периоду, а то се може одразити на ефикасност

доношења одлука и утицати на позиционирање Француске унутар Европске уније и одлучивање о другим важним геополитичким темама где се очекује проактивна улога Француске. Истовремено, кохабитација може да повећа ниво политичке кризе у Француској и доведе до честих промена владе.

Завршна разматрања

Ванредни парламентарни избори у Француској доказали су постојање неколико трендова у политичким процесима. Пре свега, различите друштвене и политичке кризе оставиле су трага на функционисање француског политичког система и било је неопходно направити крупну промену. Одлуку Макрона да распише изборе треба посматрати као храбру у ситуацији када је доживео пораз на изборима за Европски парламент и када су све анкете показивале да су велике шансе да се суочи с поразом и на парламентарним изборима. Међутим, ту његову одлуку о расписивању ванредних избора треба повезати и са чињеницом да он нема политички ауторитет и да није могао другачије да реши кризу у француском друштву. Избори су показали да се левица враћа на велика врата у Француску без обзира на то што у многим државама постоји јасна криза те политичке опције. Меланшон је својим популистичким дискурсом успео да придобије велики број гласова. Ипак, од његовог даљег политичког позиционирања зависи у којем смеру ће ићи његова политичка каријера.

НАЗИВ ПОЛИТИЧКЕ СТРАНКЕ	ПРОЦЕНАТ ОСВОЈЕНИХ ГЛАСОВА	БРОЈ ОСВОЈЕНИХ МАНДАТА
Национално окупљање – Марин ле Пен	17,3%	89
Коалиција левице – Жан-Лик Меланшон	31,6%	131
Препород – Емануел Макрон	38,57%	245
Републиканци	7,29%	61

Табела 3. Приказ резултата парламентарних избора у Француској 2022. године^[7]

Други важан елемент који треба издвојити као показатељ ових избора јесте да и у Француској десница расте, што је тренд у читавој Европи. То се најбоље може уочити из табеле 3, где се јасно види да се подршка Националном окупљању готово удвостручила за свега две године. Чини се да би се та подршка и више одразила на број мандата да су гласови били равномерније распоређени и да није дошло до међуизборне сарадње других политичких актера. Уочљиво је и јасно опадање подршке Емануелу Макрону који је у „излазном“ председничком мандату и јасно је да га такав политички рејтинг не брине. Занимљиво је да је левица Меланшона добила процентуално мање гласова на изборима 2024, али су искористили изборни систем да повећају број мандата, а то максимизовање ишло је на уштрб Националног окупљања из већ наведених разлога.

Поново је потврђена и теза да већински изборни систем доводи до несразмерног броја мандата у односу на проценат гласова. Јасно је да

су се Де Гол и законодавци који су творци актуелног изборног система у Француској руководили жељом да се формирају једностраначке владе и да се укрупни политички систем (Duverger, 1964, str. 219). Остаје утисак да то није допринело ефикаснијем функционисању француског

| 33

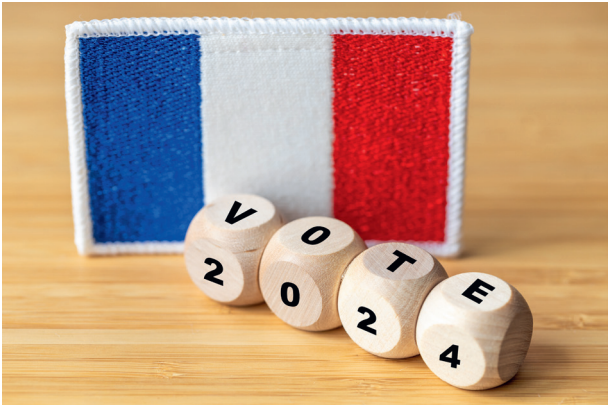

Фото: Shutterstock

политичког система, с обзиром на то какво је искуство с коалиционим владама у Француској,

[7] Резултати преузети са <https://data.ipu.org/parliament/FR/FR-LCo1/election/FR-LCo1-E20220612/> (приступљено 16.8.2024.)

поготову у последњих неколико година јер су, на пример, у прошлом сазиву Републиканци морали да дају подршку Препороду да би имали већину, а слична судбина француског политичког живота присутна је и након ванредних парламентарних избора 2024. Позитиван тренд је и излазност, која је знатно повећана у односу на претходне изборе 2022. године. На различитим европским изборима већ постоји тенденција пораста изборне апстиненције због неповерења и незадовољства политичким елитама (Medel, 2024, str. 226). Ипак, висок ниво политичке културе карактеристичан за Француску пресудно је утицао на то да бирачи разумеју контекст изборног процеса и самим тим његову важност, те да партиципирају у тој активности, што је пресудило да излазност порасте (Voinea, 2023, str. 2296).

Можда најважнији ефекат овог изборног процеса јесте заузимање почетних позиција за председничке изборе, који ће се одржати 2027. године. С обзиром на то да Макрон нема право да се кандидује, остаје упражњено место канди-

дата на центристичкој позицији, док су се сада као најозбиљнији кандидати дефинисали Марин ле Пен и Жан-Лик Меланшон. Чини се да је бивши француски премијер Атал, који долази из Макронове политичке странке, слаб кандидат и да је упитно да ли би се уопште пласирао у други круг. Стога, даћи Макронови потези и окретање ка искуснијим политичарима као што су Барније и Бајру јасно указују на то да неко од њих може да постане председнички кандидат за изборе 2027. којег ће Макрон подржати. Обојица политичара у свом политичком деловању гравитирају ка центру и о најважнијим питањима имају сличне ставове као Макрон, тако да су то разлози због којих могу да добију његову неопходну подршку што може да буде важан чинилац те кампање. Дакле, Француску свакако у наредном периоду чекају многобројни политички и друштвени изазови и због тога је неопходно јединство најрелевантнијих политичких актера поводом кључних питања, а то у овом тренутку не изгледа оствариво.

References/Литература

- Anderson, B., and Secor, A. (2022). "Propositions on right-wing populism: Available, excessive, optimistic". *Political Geography*, XCVI, 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2022.102608>
- Bonansinga, D. (2022). "A threat to us: The interplay of insecurity and enmity narratives in left-wing populism". *The British Journal of Politics and International Relations*, XXIV (3), 511–525. DOI: <https://doi.org/10.1177/13691481221078187>
- Chloé, A., Bristielle, A. and Chazel L. (2021). "From The Front de gauche to La France insoumise: causes and consequences of the conversion of the French Radical Left to Populism". *Partecipazione e conflitto*, XIV (2), 933–953. DOI:10.1285/i20356609v14i2p933
- Dupoirier, E., and Sauger. N. (2010). „Four rounds in a row: The impact of presidential election outcomes on legislative elections in France". *French Politics*, VIII (1), 21–41. DOI:10.1057/fp.2009.41

- Duverger, M. (1964). *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: Methuen.
- Elgie, R. (2002). "La Cohabitation de Longue Durée: Studying the 1997-2002 Experience". *Modern & Contemporary France*, X (3), 297-311. DOI:10.1080/09639480220151136
- Hubé, N., and Baloge, M. (2021). "France: Two separate Populist Parties; Two Separate Networks and one go-between Group". *Studia Politica Slovaca*, XIV (2-3), 22-34. DOI:10.31577/SPS.2021-2.2
- Ignazi, P. (2020). "The four knights of intra-party democracy: A rescue for party delegitimation". *Party Politics*, XXVI (1), 9-20. DOI:10.1177/1354068818754599
- Jager, A., and Borriello, A. (2020). "Left-populism on trial: Laclauian politics in theory and practice". *Theory & Event*, XXIII (3), 740-764. DOI: 10.1353/tae.2020.0042
- Knapp, A., and Wright, V. (2006). *The Government and Politics of France*. London: Routledge.
- Marlière, P. (2019). "Jean-Luc Mélenchon and France Insoumise: The manufacturing of populism". In: G. Katsambekis & A. Kioupkiolis (eds.), *The populist radical left in Europe*. (93-112). London: Routledge
- Mazzolini, S., and Borriello, A. (2022). "The normalization of left populism? The paradigmatic case of Podemos". *European Politics and Society*, XXIII (3), 285-300. DOI:10.1080/23745118.2020.1868849
- Medel, R. (2024). "When do active citizens abstain from the polls? Civic associations, non-electoral participation, and voting in 21st-century democracies". *Acta Politica*, LIX (1), 220-244. DOI:10.1057/s41269-023-00290-x
- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C., and Rovira Kaltwasser, C. (2013). "Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America". *Government & Opposition*, XLVIII (2), 147-174. DOI: <https://doi.org/10.1017/gov.2012.11>
- Nohlen, D. (1992). *Electoral law and the party system*. Zagreb: Školska knjiga. [In Croatian]
- Orlović, S. (2011). "The electoral system and institutional design". In: Z. Stojiljković and D. Spasojević (eds.), *Recommendations for amendments to electoral legislation in Serbia*, (31-50). Belgrade: National Democratic Institute for International Affairs, Serbia [In Serbian]
- Perrineau, P. (2003). *Le vote de tous les refus. Les élections présidentielle et Législatives de 2002*. Paris: Presses de Sciences Po.
- Petrović, D. (2013). *Geopolitics of France*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu. [In Serbian]
- Ramiro, L. (2016). "Support for radical left parties in Western Europe: Social background, ideology and political orientations". *European Political Science Review*, VIII (1), 1-23. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1755773914000368>
- Samardžić, S. (2015). "The parliament's powerlessness in times of crisis". *Godišnjak FPN*, IX (13), 9-22. [In Serbian] Available at: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1820-6700/2015/1820-67001513009S.pdf>
- Vasović, V. (2008). *Modern Democracies*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Venizelos, G., and Stavrakakis, Y. (2023). „Bound to fail? Assessing contemporary left populism.“ *Constellations*, XXX (3), 290-308. DOI: 10.1111/1467-8675.12638
- Voinea, C. F. (2023), "On the Challenge of Immigrant Integration. A political culture perspective on Western and Central Eastern Europe". *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities EQPAM*, XII (1), 1-35. Available at: <https://ssrn.com/abstract=4366669>

Internet sources/Интернет извори

<https://data.ipu.org/parliament/FR/FR-LC01/election/FR-LC01-E20220612/>
<https://results.elections.europa.eu/en/france/>
<https://www.euronews.com/my-europe/2024/07/01/french-election-results-winners-and-losers-in-paris>
<https://www.france24.com/en/france/20240704-2024-french-legislative-elections-results-of-the-second-round>
Milić, D. (2021). <https://novitreciput.org/propast-francuske-levice/>
Radio Slobodna Evropa. (2024). <https://www.slobodnaevropa.org/a/francuska-desnica-izbori-bardella-macron/33002796.html>

Nikola N. Perišić

Institute for Political Studies
Belgrade (Serbia)

36 |

The context and consequences of 2024 early parliamentary election in France: The rise of actors from the right and left spectrum of political action

Summary

After the poor electoral result of his political option in the European Parliament elections, President of France Emmanuel Macron decided to call an early parliamentary election. This move is unusual in the functioning of the French political system because early parliamentary elections are quite rare in this country. The voters' dissatisfaction with various decisions of Macron during his two presidential mandates were used by the political options from the right and left spectrum of political action for increasing their own rating. However, owing to the electoral system and post-electoral calculations, the political movement led by Macron kept a sort of political power in the Parliament; namely, the opposition actors are not able to form the majority that would lead to cohabitation, which has not been recorded since 2000, when the shortening of the presidential mandate from seven to five years led to the merging of presidential and parliamentary elections in the same year. Such calling of early parliamentary elections, in case they are held at their regular time in the future, separates elections while increasing the possibility of cohabitation being established in the forthcoming period. This paper will analyze and explore the manner in which the French political system will function in that situation, as well as the direction in which further growth of political options on the right and left spectrum.

Keywords: political system of France, parliamentary elections in France, Emmanuel Macron, Rassemblement national, Marine Le Pen, Jean-Luc Mélenchon